

הסביבות הלימודיות ב"אופק חדש"

תוכן העניינים:

1. הספרייה

2. המוזיאון

”אופק חדש”- שעות פרטניות בספרייה הבית ספרית

”הרפורמה אינה קשורה רק בשכר. היא מאפשרת למורים ללמד בקבוצות קטנות והומוגניות. העבודה הפרטנית תזמן שיח אינטימי ודיאלוג פורה בין המורה לתלמיד אשר השפעתו תהיה מעבר להישגים הלימודיים ותורגש גם בשינוי האקלים הבית ספרי, בירידה ברמת האלימות בבתי הספר ובהידוק הקשר בין התלמידים למורים.”
(מתוך איגרת שרת החינוך שנשלחה באוקטובר 2007)

הספרייה כמשאב למידה בביה”ס תזקן ניצול של השעות הפרטניות ללמידה ולפעילות חווייתית ליחידים ולקבוצות בהנחיית מורה-ספרנית, מחנכת, מורה מקצועית.

מומלץ להכין מערכת שעות שתיתן מענה למסגרות השיח הבאות:

1. הכשרת נאמני ספרייה לצורך שילובם בפעילויות כגון: ניהול אתר בית הספר, תחנת רדיו בית ספרית, עלון הספרייה, פרסום מצעד הספרים, חונכות לילדים בצ”מ.
 2. מועדוני קוראים סביב נושא/יוצר/ספר. ניתן לשלב את המורה היועצת במועדון קוראים שיעסוק בבעיה או בצרכים מיוחדים.
 3. שיח סביב למידה עיונית: בחירת נושא לעבודת חקר/נושא אישי, בחירת מקורות מידע מסוגים שונים (מודפסים ודיגיטאליים), דיאלוג על אופן הגשת העבודה (מודפסת + פרזנטציה).
 4. דיאלוג אקטואלי - כתבות מעניינות שהתפרסמו בעיתונות בנושאים שונים וביניהם נושאי ספרות ילדים ונוער.
 5. העשרה במקצועות הלימוד תוך שימוש מושכל באוצרות הספרייה.
 6. יצירה בעקבות קריאה - בחירת דרכים מגוונות להבעה בהתאם לאינטליגנציות המרובות.
- צוות המדריכות המחוזיות בספריות בתיה”ס היסודיים תעמודנה לרשות בתיה”ס בייעוץ ובהדרכה בנושאים הנ”ל.

לקט תוכניות הדרכה של המוזיאונים ב"אופק חדש"

מתוך מאגר תוכניות הדרכה במוזיאונים, המוצגות באתר קשר ישיר. האתר הוא כלי פדגוגי המסייע למנהל ולמורה להכיר ולבחור מוזיאון באזור המבוקש ותוכנית הדרכה המתאימה לגיל התלמידים, הנושא הנלמד וזיקתו לתוכנית הלימודים ומסגרת ההפעלה ב"אופק חדש".

1. מוזיאון מדעטק חיפה

א. תוכנית מתמשכת בנושא "מים"

<http://kesheryashir.matanot60.org.il/node/22>

ב. "כדור הארץ והיקום"

<http://kesheryashir.matanot60.org.il/node/81>

2. מוזיאון המדע ע"ש בלומפילד ירושלים

א. למה בניינים לא נופלים - השתלמות מורים

<http://kesheryashir.matanot60.org.il/node/14>

ב. אומץ מוצג

<http://kesheryashir.matanot60.org.il/node/15>

3. מוזיאון האדם והחי רמת גן

תיבת נוח

<http://kesheryashir.matanot60.org.il/node/5>

4. מוזיאון בית המאירי - צפת

מעדן תורה

<http://kesheryashir.matanot60.org.il/node/24>

5. מוזיאון לתולדות התיישבות בעמק יפעת

א. נהיה כולנו חלוצים

<http://kesheryashir.matanot60.org.il/node/7>

<http://kesheryashir.matanot60.org.il/node/17> ב. מדריכים צעירים

6. המוזיאון הארכיאולוגי עין דור

בימי שפוט השופטים

<http://kesheryashir.matanot60.org.il/node/25>

מוזיאונים ובתי ספר "באופק חדש"

1. מבוא כללי

החזון של המוזיאונים מתאפיין ברצון להוביל שינוי בכל הפרמטרים של פעילותם החינוכית: בדרכי ההוראה הנהוגות בהם, בניהול השיח החינוכי, בבחירת התכנים וביישום טכנולוגיה חינוכית מתקדמת המסייעת במתן פתרונות חווייתיים לכלל הציבור הנחשף לפעילותם: תלמידים, מורים וקהלים אחרים. הדבר נכון לכל המוזיאונים המוכרים על-פי חוק המוזיאונים: גדולים וקטנים, מוזיאונים הממוקמים במרכז מוזיאונים הפועלים בפריפריה ומיושם בכל תחומי הדעת: מדע וטכנולוגיה, טבע, ארכיאולוגיה, היסטוריה ותולדות היישוב.

המוזיאונים מזמנים מקום מפגש בין תרבויות למגזרים להיכרות וללמידה הדדית, מתווכים בין בסיס הידע האקדמי לבין קהל המבקרים ומאפשרים חוויות קוגניטיביות, חברתיות ורגשיות. המוזיאונים רואים עצמם כמקומות מפגש לכלל שוחרי התרבות והמדע: תלמידים ומורים. שוחרי התרבות והמדע המחפשים מענה ואתגרים והמבקשים להעשיר את עשייתם בחוויות למידה בתחומי הדעת השונים, ימצאו אותם במוזיאונים משולבים בהנאה ובכיף.

2. הלמידה במוזיאונים

- מקובל לקבוע שלמידה משמעותית היא למידה המשפיעה על אופן התנהגותו של הלומד **הן במישור האפקטיבי והן במישור הקוגניטיבי**. למידה כזו מתממשת ביתר יעילות כאשר היא נעשית בקונטקסט רלבנטי ללומד וכשהיא מאפשרת לו לזהות את התכנים הנלמדים הנוגעים אליו או את התכנים העולים מתוך סביבתו ולהתחבר אליהם.
- שילוב של יציאה משגרת הלמידה הבית ספרית עם סביבות הלמידה הייחודיות של המוזיאונים ועם התכניות החינוכיות שפותחו ושמופעלות בהם מהווה פלטפורמה ומעטפת לצמיחת התהליך בקרב תלמידים ומורים.
- אסטרטגיות ההוראה/למידה הנקוטות במוזיאונים מבוססות על המחשה ועל חוויה חושית - רגשית הנובעות בראש וראשונה מהמפגש עם החפץ ומההקשר בו הוא מוצג. חוויה זו מתרחשת בין אם מדובר בחפץ האותנטי, כמו: במוזיאונים היסטוריים, ובין אם המוצג מייצג תופעה או פתרון טכנולוגי כמו במוזיאוני המדע; בין אם מדובר במוצגים שנועדו לספק חוויה מתוך התבוננות או במוצגים פעילים (אינטראקטיביים).
- האפשרות לשלב בין פעילות עצמאית לבין פעילות מודרכת; קיום דו שיח בגובה העיניים בין מדריכים לתלמידים; ה"רשות" הנתונה למוזיאון לבחור בדגשים אטרקטיביים לצד המחשה והבהרת נקודות "קשות לעיכול" מספקים תנאים ללמידה מתוך מעורבות, עניין ופתיחות, התורמים לאפקטיביות של הלמידה.
- ביסוס הפדגוגיה על מחקרי הערכה בארץ ובעולם.

3. תחומי התוכן

- תחומי התוכן במוזיאונים הם רבים ומגוונים ובאים לידי ביטוי באוסף ייחודי לכל תחום ובעיצוב תערוכות בגישות שונות ומותאמות: מוזיאונים המתעדים יישובים והמשמרים מורשת והיסטוריה מאופיינים באוסף של תרבות חומרית ורוחנית, בתצוגות האורגות את סיפור היישוב בדרך המעוררת הזדהות ועניין. ניתן באמצעות מוזיאונים אלה ללמוד ולחקור את מורשת ההתיישבות ותולדותיה, להכיר את אורחות החיים של המתיישבים ואת העליות השונות ולהיפגש עם הערכים המכוננים של החברה בישראל תוך בחינת הרלבנטיות שלהם לחיי החברה הישראלית היום ומחר.

- מוזיאונים למדע ולטכנולוגיה מתאפיינים בסביבות של מוצגים אינטראקטיביים המתייחסים לתפיסות מודרניות המציגות את המדע במשמעותיותו הבין תחומית והשמות דגש על השפעת המדע והטכנולוגיה על החברה (Science Technology Society) ועל תפיסת המדע כמודל התנהגותי לצד הדגשת טבעו של המדע (Nature of Science).
- מוזיאונים לטבע מציגים בתצוגות המספרות את סיפורו של עולם החי והאדם אוספים הכוללים אדרים (פוחלצים), שלדים, מאובנים ועוד, בתוספת אמצעי המחשה חדישים ותערוכות פעלתניות מראשית האבולוציה של היצורים החיים על פני כדור הארץ דרך רבייה ותורשה דרך בעלי החיים, בתי הגידול שלהם והתאמתם לסביבתם ועד להיבטים שונים הקשורים לאדם, לגופו, לבריאותו, לאורח חייו ולהשפעת האדם על סביבתו.
- מוזיאונים לארכיאולוגיה חושפים את המבקר לתרבות החומרית של האדם בעבר ומתחקים אחרי אורחות החיים והמנהגים שהיו נהוגים בארץ. מוזיאונים אלה עומדים על הקשר בין המקורות הכתובים ובהם המקרא, המשנה והתלמוד לבין האומנות הקדומה. הממצאים הארכיאולוגיים מסייעים להאיר ולהבין את הניבים והביטויים השזורים בשפה העברית.

כל אלה יוצרים סביבות לימוד מגוונות ומעוררות למידה בדרך חווייתית ומשמעותית ועומדים לרשות קהל יעד רחב: תלמידים ומורים מהגיל הרך ועד לתלמידי החטיבה העליונה.

4. קהלי היעד

מוזיאונים מדריכים ומפעילים תלמידים מכל שכבות הגיל, החברה ומגזרי האוכלוסייה, מקיימים דיאלוג מתמיד וקשר מקצועי עם עובדי הוראה ובכללם מורים, גננות וסטודנטים להוראה.

4.1 תלמידי יסודי

כיום מבינים שבית הספר אינו יכול לספק את כלל הצרכים החינוכיים של התלמיד, וכדי לספק אותם ראוי להסתייע גם בשירותיהם החינוכיים של גופים מתחום החינוך הבלתי פורמאלי. פעילות המוזיאון מקיפה תלמידים מהמגזר היהודי, המגזר הערבי, תלמידים בעלי צרכים מיוחדים, חילוניים ודתיים ותיקים ועולים חדשים בפרישה ארצית.

תלמידי היסודי הם האוכלוסייה השכיחה של התלמידים המבקרים במוזיאונים במסגרת כיתתית בארץ ובעולם. המוזיאונים משקיעים משאבים ומאמצים ליצירת תנאים **ללמידה חווייתית, ערכית מאתגרת ומהנה**. יש בפעילויות **תמיכה ישירה בתכנים** של תכניות הלימודים הנהוגות בבתי הספר וכן השפעה על מקצועות הבחירה בהמשך (מקצועות מדע וטכנולוגיה, סביבה, היסטוריה, תנ"ך ועוד).

תלמידי המגזר הערבי

תלמידי המגזר הערבי מכל רחבי הארץ ובכל הגילאים, מגן ועד יב', מגיעים לפעילויות במוזיאונים ומשתתפים בפעילויות המוזיאונים שמגיעות לבתי הספר שלהם או למרכזים קהילתיים ביישוביהם. תלמידי המגזר הערבי מודרכים בערבית ע"י מדריכים/מורים דוברי ערבית.

4.2 מורים

השתלמויות המורים מתקיימות בשיתוף פעולה מלא עם משרד החינוך ומרכזי פסג"ה באזורים הרלוונטיים. חלק מהמוזיאונים מוכרים כגופים מבצעי השתלמויות מוכרות לגמול, ואחרים משתלבים בהשתלמויות של גופים אחרים. בד בבד עם השתלמותם מורים

משתלמים מבקשים מהמוזיאון לספק להם מענה דידיקטי יחד עם מוצגים ואמצעי הדגמה לשימוש בכיתותיהם.

- **מורים מקצועיים** (מורים למדעים וטכנולוגיה, היסטוריה, תנ"ך וכו') - זוהי קבוצה עיקרית וחשובה שמאפשרת תמיכה מקצועית בתוכני הלימוד.
- **מחנכים ומורים מתחומי תוכן נוספים** - בהלימה לחזונו החינוכי פונים המוזיאונים לכלל המורים במטרה להעשירם במתודות הוראה ולהצביע בפניהם על אופני שילוב של תחומי הדעת בהם הם עוסקים עם תחומי תוכן אחרים.

5. מקום הפעילות והלמידה

5.1 במוזיאון

עיקר פעילותם החינוכית של המוזיאונים מתנהלת בין כותליהם, והיא מנצלת את סביבות הלמידה הייחודיות שלהם - תערוכות מגוונות, מוצגים אינטראקטיביים לצד תשתיות כדוגמת: אודיטוריום, אולמות התכנסות, כיתות סדנה, חדרי מעבדות. המוזיאונים בישראל פרוסים מהצפון לדרום, בערים הגדולות וביישובי הפריפריה.

5.2 ברשת (עבור פעילות בכיתה ובבית)

המוזיאונים פיתחו מגוון פעילויות חינוכיות מתוקשבות כאמצעי עזר להוראה בידי המורה וכפעילות פנאי לתלמידים מתעניינים. פעילויות אלה המתקיימות בכיתה או בבית ביוזמת המורה או התלמיד, עשויות לתפקד כשלב מקדים לפעילות במוזיאון עצמו, ובכך להפוך את הלמידה במוזיאון ללמידה משמעותית יותר.

5.3 בבתי הספר

צוותי החינוך של מוזיאונים מגיעים לבתי הספר בכל הארץ עם תערוכות נודדות ופעילויות חינוכיות.

6. תשתיות

6.1 תשתיות פיזיות

במוזיאונים מתקיימות תערוכות מגוונות בתחומי דעת רלוונטיים לכל מקצועות הלימוד והתכנים הנלמדים בבתי הספר ובגני הילדים ובמרכזי החינוך הפועלים במסגרתם. כמו כן קיימים במוזיאונים השונים אולמות, מעבדות וחדרי סדנה לצד הספריות ומרכזי המשאבים אותם מערכת החינוך יכולה לנצל.

6.2 תשתיות אנושיות - מדריכים, צוות פדגוגי מקצועי וצוות פיתוח מוצגים:

6.2.1 מדריכים

מדריכי המוזיאון עשויים להוות **מודל לחיקוי לתלמידים**, בעיקר בגיל הנעורים.

6.2.2 אנשי חינוך - צוות פדגוגי מקצועי

צוות החינוך במוזיאון מונה אנשי חינוך בעלי רקע מקצועי בחינוך ובהוראת המקצועות השונים לצד רקע מחקר, ורקע בפיתוח תכניות לימוד בתחומים אלה.

צוות הפיתוח כולל אוצרים, אנשי מקצוע בתחום התכנון, אנשי עיצוב ומדיה, בוני דגמים וצוות תחזוקה

לסיכום

תפקידם החינוכי ויכולותיהם החינוכיות של המוזיאונים אינם מוטלים בספק. תכנית "אופק חדש" מעמידה לרשות מנהלי בתי הספר אפשרויות חדשות לשילוב של המוזיאונים בתכנית העבודה הבית ספרית, על כל היבטיה. ברחבי העולם גובר והולך שילובם של מוזיאונים בתהליך הלמידה של תלמידי מערכת החינוך הפורמאלית. אנו מקווים כי תימצא הדרך לשלב את המוזיאונים בתכנית הלימודים ולנצל מרכזי איכות אלו לתועלת התלמידים והמורים.

מגוון ראשון של תכניות מוגש באוגדן זה. תכניות נוספות ועדכונים שוטפים ניתן למצוא באתר "קשר ישיר":

<https://owa.education.gov.il/exchweb/bin/redirect.asp?URL=http://kesheryashir.matanot60.org.il/>

<https://owa.education.gov.il/exchweb/bin/redirect.asp?URL=http://cms.education.gov.il/educationcms/units/agafa/mozeon/razionalhatar/rational.htm>

[מוזיאון ה"מדע טק"]

א. חבל על כל טיפה - תכנית בנושא 'מים'

משך התכנית: תכנית מתמשכת

איזור גיאוגרפי: צפון

מקצוע: מדעי החיים, מקרא

שפות: עברית, ערבית

קהל היעד: כיתות ד-ו

אופק חדש: פעילות קבוצתית במוזיאון ובבית הספר (שעות פרטניות)

מטרות:

סיוע להוראה/למידה כיתתית בנושא המים.

העמקת הבנת התלמידים במושגים מתכנית הלימודים בנושאים: ייחודם של המים כחומר, מצבי הצבירה השונים בהם אנו פוגשים את המים והשפעתם על חיינו, תכונות פיסיקליות וכימיות של המים, מים מליחים ומים מתוקים, מקורות המים המתוקים והמליחים, המים כמקור החיים, המים כמקור אנרגיה, השימוש במים לצורכי האדם, סקירת נושא בעיית המים בארץ ובעולם, הסיבות למחסור במים והפתרונות הקיימים לנושא, נושא המים בהיבטים כלכליים וסביבתיים.

הכרת תפקיד המים וחשיבותם בתחומים שונים בחיינו, תוך דגש על הנושאים: חומרים ומצבם, מקורות האנרגיה השונים, שינויים בחומר ע"י האדם ושמירה על איכות החיים והסביבה.

התנסות בשימוש מושכל במקורות מידע בנושא מים.

התנסות בפעילות מעבדתית בנושאים הקשורים לתכונות כימיות ופיסיקליות של המים. היחשפות לסוגיות חברתיות, כגון: (1) משבר המים העולמי, השפעתו על הכלל והפרט (2) האיזון בין קידמה וטכנולוגיה לבין שמירה על מקורות המים כחלק בלתי נפרד משמירה על איכות החיים והסביבה (3) השימושים השונים במים מאז המהפכה התעשייתית והשפעתם על חיי האדם המודרני (4) יצירת מקורות מים חדשים או חלופיים: היבטים כלכליים, סביבתיים, (5) השפעת המים על האקלים (6) המים כמקור החיים.

הגברת מודעות המשתתפים לכך שבחירה נכונה בהווה עשויה להשפיע על העתיד.

אימון לחשיבה שונה בנושא המים, לצריכה נבונה ולחיסכון מתוך הבנה כי בכך תורמים לשמירה על הסביבה, על איכות החיים ועל משאב טבע חשוב מיוחד זה.

חיזוק ההבנה האינטואיטיבית בנושאים מדעיים, הנכללים בתכנית הלימודים ובמבחני מיצ"ב.

תיאור קצר:

תכנית בנושא "המים" הכוללת פעילות הכנה בכיתה, תכנית חינוכית במוזיאון ופעילות מסכמת שמתבצעת בכיתה לאחר הביקור. ההכנה והסיכום נערכים בחלקם, כפעילות מתוקשבת באמצעות אתר האינטרנט של המוזיאון. התכנית החינוכית במוזיאון ממחישה מושגים מדעיים מתכנית הלימודים לכיתות היסודי באמצעות הסביבה המוזיאונית, המשלבת הדגמות מדעיות, התנסות מעבדתית והתנסות מודרכת באמצעות מוצגים אינטראקטיביים בתערוכות: "עניין של כימיה", "אנרגיה ירוקה" ו"הבית החכם", כמו כן ישולבו בהדרכה ובהפעלה מוצגים המצויים בחצר המוזיאון שעיקרם עוסקים בנושא טכנולוגיות הקשורות

במים. התכנית משלבת שלושה מפגשים שונים שכל אחד מהם מציע תכנית עצמאית בת שלוש שעות בנושאים: תכונות המים, מהו מחזור המים? כיצד התערב האדם במחזור המים? כיצד לתקן את שנהרס? כיצד ניתן להשיב מים? מהם מים אפורים? מהם מים שחורים? אגנים ירוקים, מהי צריכת מים נבונה? חשיבות החיסכון במים, כיצד ניתן לחסוך במים? שיטות להגדלת מקורות המים שלנו דוגמת התפלה, אגירת מי שיטפונות וטיוב בארות. התכנית מאפשרת בחירה בפעילות מתמשכת הכוללת את כל שלושת המפגשים, או לחלופין, השתתפות במפגש יחיד. ההדרכה נערכת בקבוצות קטנות (עד 24 תלמידים בקבוצה). כל מפגש במוזיאון כולל: דיון המשולב בהדגמות מדעיות שבמהלכו התלמידים מעלים השערות, מבהירים מושגים מדעיים רלוונטיים, בונים ומעמיקים את הידע בסיוע מורה (פעילות פרונטאלית), עורכים ניסויים מדעיים במעבדות חדישות ומאובזרות (פעילות פרטנית), מסיירים סיור מודרך בין מוצגי התערוכות 'אנרגיה ירוקה' והבית החכם' ו'עניין של כימיה', וחצר המוזיאון תוך התמקדות במספר מוצגים רלוונטיים למפגש. ההדרכה נעשית כהמשך להתנסות החינוכית במעבדות ותוך שימוש בשפה המושגית ובהטמעה של המושגים החדשים, מענה לשאלות התלמידים, והצגת שאלות מאתגרות (פעילות פרונטאלית). התנסות מובנית (באמצעות דפי עבודה) סביב מוצגים נבחרים (פעילות בקבוצות/פרטנית).

זיקת התכנית לתכנית הלימודים במקצוע:

התכנית מתאימה לתכנית הלימודים במדע ובטכנולוגיה לבית הספר היסודי, כיתות היסודי, בנושא חומרים, מצבי צבירה, החיים על פני האדמה, כיצד מים משפיעים על מזג האוויר? המים בראייה גיאוגרפית, המים כמקור אנרגיה-הפקת חשמל, שימוש במשאבים למטרות שונות, בעיות סביבתיות ודרכי התמודדות עימן. ציוני הדרך במפרט הסטנדרטים עליהן עונה התכנית: חומרים ותכונותיהם, שינויים בחומר: מצבי צבירה.

פעילות לפני הביקור:

בין הפעילויות המוצעות: פעילות להכרת החומרים המייצגים הנמצאים בכיתה והשימושים הנעשים בהם, מיפוי סוגי החומרים המתכלים והלא מתכלים, תכונותיהם והיחס ביניהם. צריכת המים בבית, בכיתה, בחקלאות, בתעשייה וכמובן בבית הספר (פעילות פרונטאלית). פעילות הכנה בנושא מים עם ניידת המדעים של המוזיאון שתתקיים בבית הספר. הפעילות מבוססת על מוצגים מהתערוכות: "אנרגיה ירוקה", "הבית החכם" ו"עניין של כימיה". פעילות ההכנה מספקת הכרה ראשונית עם הנושא ומעוררת סקרנות לקראת הביקור במוזיאון (פעילות פרונטאלית). המלצות לביצוע ניסויים פשוטים באמצעות חומרים ביתיים (פעילות פרטנית).

פעילות לאחר הביקור:

דוגמאות לפעילויות חינוכיות לאחר הביקור במדע טק: מדידת משקעים בבית, תכנון המתקן ויישומו, בניית מערכת השקיה נבונה לבית ולבית הספר. הפעילות בכיתה חלקה פרונטאלית ובחלקה מתבצעת בקבוצות, תכנון מוצג בנושא המים, גיבוש דרכים לשימוש מושכל ונכון במים תוך דגש על חיסכון, בחינת דרכים לשימוש במקורות מים חלופיים. במהלך הפעילויות התלמידים עושים שימוש במושגים מתחום הכימיה, הביולוגיה, האנרגיה, מדעי כדור הארץ ואיכות הסביבה כדי להסביר תופעות טבע שונות כגון: מחזור המים בטבע, מזג האוויר, החיים בסביבות מימיות.

ב. "כדור הארץ והיקום"

משך התכנית:	תכנית מתמשכת
איזור גיאוגרפי:	צפון
מקצוע:	מדעי החיים, מקרא
שפות:	עברית, ערבית
קהל יעד:	כיתות ד-ו
אופק חדש:	פעילות קבוצתית במוזיאון ובבית הספר (שעות פרטניות)

מטרות

סיוע להוראה/למידה כיתתית בנושא: "כדור הארץ והיקום", חשיפת הילדים למושגים הנדרשים בתכנית הלימודים בתחום מדעי כדור הארץ והיקום והעמקת ההבנה שלהם בתופעות ובתהליכים המלווים אותם. התכנית תכלול את הנושאים:

- 1) כדור הארץ - היווצרותו, מרכיביו, התופעות המתרחשות בו ומיקומו בחלל
- 2) ייחודו של כדור הארץ ככוכב לכת עליו התפתחו חיים
- 3) מערכת השמש ומרכיביה
- 4) תופעות מחזוריות ביקום
- 5) התפתחות החקר בחלל והשלכותיו עלינו כחברה.

התלמידים יכירו תהליכים ותופעות בתחום, כמו: הרי געש, רעידות אדמה, תופעות מזג אוויר, התחממות כדור הארץ ותופעות מחזוריות המתרחשות בכדור הארץ, השפעת השמש על החיים בכדור-הארץ, השמש כמקור אנרגיה, מערכת הגומלין בין שמש - ארץ - ירח (יום ולילה, עונות שנה, מופעי ירח), תנועת גופים במערכת השמש, גלקסיה, קבוצות כוכבים.

התלמידים יתחקו אחר דרכי המחקר ויתנסו בכלי המחקר המשמשים את המדענים בחקר כדור הארץ והחלל כמו: טלסקופים ו-sun spotters, ידונו בהתפתחויות שהיו לאורך ההיסטוריה, במדענים ובתגליות שונות.

התלמידים ייחשפו לסוגיות אקטואליות כגון: 1) האם יש חיים אי-שם ביקום העצום? 2) ההתחממות הגלובאלית של כדור הארץ והשפעתה על החיים בפלנטה. 3) משבר המים העולמי, השפעתו על הכלל ועל הפרט. 4) יצירת מקורות אנרגיה חלופיים. 5) השפעת מעורבותו של האדם על כדור הארץ ועל החלל. 6) הקשר ההדוק בין המדע לטכנולוגיה ולחברה (S-T-S), מידת האחרייות המוטלת עלינו כחברה שפוגעת בסביבתה, השלכות הפגיעה והדרכים המוצעות במדע ובטכנולוגיה לצמצומה.

התלמידים ילמדו בדרכים חווייתיות, מגוונות ורב-פועליות, כגון: מפגש עם מומחים המשלב הדגמות, הסברים והעמקה בנושאים השונים, או התנסות במעבדות, בבניית מודלים, בצפייה בסרט תלת מימד, בסיוור ובלמידה אינטראקטיבית בתערוכות המוזיאון כחלל, באילן רמון, באנרגיה, בלמידה בפלנטריום, בשימוש בכלי מחקר שונים כטלסקופ המשמשים את המדענים. כמו-כן יתנסו בשימוש מושכל (כחשיבה ביקורתית) במקורות מידע בתחום כדור הארץ וחקר החלל ברשת האינטרנט. התכנית תגביר את מודעות המשתתפים לאחריות המוטלת על כתפי כל אחד מאיתנו בשימור ביתנו - כדור הארץ וסביבתו ותאמן אותם לחשיבה מושכלת בפועליהם בהווה ובעתיד כאשר הם יהיו אלו שיכתיבו את המדיניות בנושא. התכנית מחזקת את ההבנה האינטואיטיבית בנושאים מדעיים הנכללים בתכנית הלימודים ובמבחני המיצ"ב.

תיאור קצר:

תכנית בנושא "כדור הארץ והחלל" כוללת פעילות הכנה בכיתה, תכנית חינוכית במוזיאון ופעילות מסכמת שנערכת בכיתה לאחר הביקור. ההכנה והסיכום נערכים בחלקם כפעילות מתקשבת באמצעות אתר האינטרנט של המוזיאון. התכנית החינוכית במוזיאון ממחישה מושגים מדעיים מתכנית הלימודים לכיתות היסודי וכן מתכנית הלימודים לכיתות החט"ב באמצעות הסביבה המוזיאונית המשלבת הדגמות מדעיות, התנסות מעבדתית והתנסות מודרכת באמצעות מוצגים אינטראקטיביים, בתערוכות: 'אנרגיה ירוקה' ו'אילן רמון'. כמו כן ישולבו בהדרכה ובהפעלה טכנולוגיות הקשורות לחקר החלל, הדרכה בפלנטריום וצפייה בסרט "מסע ביקום" בסינמטריקס.

התכנית משלבת שלושה מפגשים שונים שכל אחד מהם מציע תכנית עצמאית בת שלוש שעות, בנושאים:

כדור הארץ - הבית שלנו: בפעילות יינתן דגש על גופו, מבנהו הגיאולוגי, מרכיביו והתופעות המתרחשות בו, כמו: הרי געש, רעידות אדמה, תופעות מזג-אוויר. כמו-כן תודגש השפעת מעורבותו של האדם על כדור הארץ. (בכיתות גבוהות יותר יעמיקו בתהליכים, יידונו בחיזוי תופעות הקשורות בתהליכים גיאולוגיים ואקלימיים תוך התייחסות לסוגיות אקולוגיות עכשוויות).

מערכת השמש: היכרות עם מערכת השמש ומרכיביה תוך התייחסות לסדרי הגודל והמרחקים בה. (בכיתות גבוהות יותר יושם דגש על מבנה השמש ומרכיביה, מבנה היקום כמכלול מערכות בעלות יחסי גומלין כקבוצות כוכבים, גלקסיות. התלמידים יתנסו בתצפיות בפלנטריום ובהכרת השמיים, בניית מודלים של קבוצות כוכבים, בהכנת מפת כוכבים סובבת וקריאתה בהתאם למועד מסוים).

תופעות מחזוריות הקשורות בתנועת הגופים בחלל: הקשרים בין שמש-ארץ-ירח: עונות שנה, יממה, מופעי ירח, ליקויים, לוחות שנה. יושם דגש על השפעת התופעות המחזוריות על מרכיבי החיים ועל הדוממים בכדור הארץ.

התכנית מאפשרת בחירה בפעילות מתמשכת, הכוללת את כל שלושת המפגשים, או לחלופין, השתתפות במפגש יחיד. ההדרכה נערכת בקבוצות קטנות (עד 24 תלמידים בקבוצה).

כל מפגש במוזיאון כולל:

1. דיון המשולב בהדגמות מדעיות במהלכו התלמידים מעלים השערות, מבהירים מושגים מדעיים רלוונטיים, בונים ומעמיקים את הידע בסיוע מורה (פעילות פרונטאלית).
2. התנסות במעבדות/התנסות עם טכנולוגיות המשמשות בחקר החלל, התנסות עם sun spotters, בניית מודלים ושימוש במכשירי מדידה.
3. סיור מודרך בין מוצגי התערוכות "אנרגיה ירוקה" ו"אילן רמון" תוך התמקדות במספר מוצגים רלוונטיים למפגש. ההדרכה נעשית כהמשך להתנסות החינוכית במעבדות ותוך שימוש בשפה המושגית ובהטמעה של המושגים החדשים, מענה לשאלות התלמידים והצגת שאלות מאתגרות (פעילות פרונטאלית).
4. צפייה בסרט "מסע ביקום" בסינמטריקס או הדרכה בפלנטריום.
5. התנסות מובנית בקבוצות בהפעלת טלאריום (באמצעות דף עבודה) התנסות מובנית (באמצעות דפי עבודה) סביב מוצגים נבחרים בתערוכות מתאימות (פעילות בקבוצות או פרטנית).

זיקת התכנית לתכנית הלימודים במקצוע

התכנית מתאימה לתכנית הלימודים במדע ובטכנולוגיה ליסודי ולחט"ב בנושאים: מבנה ותופעות בכדור הארץ, אסטרונומיה, מבנה ותופעות ביקום, אנרגיה ומקורותיה ואיכות הסביבה (מתוך התכנית בנושא "כדור הארץ והיקום"). התכנית זמינה לכל מגזרי האוכלוסייה, וההדרכות נערכות בעברית ובערבית. התכנית תומכת בלמידה/הוראה בבית הספר, והיא מזמנת למידה חושית, אינטלקטואלית וחברתית בתערוכות ובמעבדות.

פעילות לפני הביקור:

הפעילויות יוצעו כפעילויות בודדות או כרצפי הוראה, לבחירת המורה. בין הפעילויות הבאות:

- "תמונת העולם שלי" - חשיפת הנושא דרך עיני התלמידים, בירור עמדתם לגבי כדור הארץ וחקר החלל, בירור ידע במושגים ותפיסות הילדים לגבי הנושא והעלאת שאלות וציפיות.
- "מסע בשבילי ההיסטוריה של האסטרונומיה" - הכרת דמויות משמעותיות ותגליות חשובות שהובילו את חקר האסטרונומיה למקום בו הוא נמצא.
- "להיות אסטרונוט" - פעילות להכרת האסטרונוטים, ציודם, מטרת פועלם ומסעותיהם בחלל תוך התייחסות לאסטרונוט הישראלי "אילן רמון".
- "קבוצות כוכבים" פעילות המזמנת התנסות בזיהוי קבוצות כוכבים באמצעות מבנים של כוכבים וחיבורם לצורות ולדמויות, לפי ראות עיניהם של התלמידים. בהמשך ישוו התלמידים את הקבוצות שהגדירו עם קבוצות הכוכבים המוכרות.
- "רעידות אדמה" - פעילות הכוללת צפייה בהדמייה של רעידת אדמה והעלאת השערות בדבר גודל הנזק הצפוי בהתייחס לנתונים על: המגניטודה, המרחק ממוקד הרעש, צפיפות האוכלוסין, סוג המבנים ואיכותם, והמבנה הגיאולוגי.
- פעילות המבוססת על סרטונים מלווים בהסברים שצולמו בפלטפורמות. הצפייה בסרטון מספקת הכנה לקראת הביקור במוזיאון. הסרטונים משמשים בסיס לשאלון רב-ברירה.
- פעילות המבוססת על סרטונים מתחום האסטרונומיה הנמצאים על רשת האינטרנט. התלמידים עונים על 'שאלון הכנה'.
- המלצות לביצוע ניסויים פשוטים באמצעות חומרים ביתיים (hands on) (פעילות פרטנית).

פעילות לאחר הביקור:

- דוגמאות לפעילויות חינוכיות לאחר הביקור ב"מדעטק":
- בניית מודלים שונים, לדוגמה: בניית מערכת השמש לפי קנה מידה של מרחקים, בניית מודל של תנור שמש, בניית מודל של רכב חלל, בניית מודל של קבוצות כוכבים.
 - מעקב אחר תופעות טבע שונות בכדור הארץ ובחלל, כגון: תנועת השמש, מופעי הירח ושעון ירח, רעידות אדמה, שינוייאקלים ותנועות זרמי אוויר.
 - פעילות בכיתה חלקה פרונטאלית ובחלקה בקבוצות: (1) תכנון מוצג תהליך או משחק שידגים חקר בתחום (ניתן לבנות מושבת חיים, מערך חיזוי מזג אוויר, דגם של לוויין) (2) ביצוע המודל הנבחר (3) הצגתו בפעילות כוללת או בתערוכה.
 - פעילות עם צוות ניידת המדעים של "מדעטק" אשר יגיע לבית-הספר ויפעיל את התלמידים בפעילויות שונות (בחירת הפעילויות תיעשה בתיאום עם מורי בית-הספר).

במהלך הפעילויות התלמידים עושים שימוש במושגים מתחום האסטרונומיה, מדעי כדור הארץ, הפיסיקה, הכימיה, ואיכות הסביבה כדי להסביר תופעות טבע שונות כגון: יום ולילה, עונות שנה, החיים בסביבות השונות.

- ניתן לשלב פעילויות בכיתה לאחר כל מפגש.

[מוזיאון המדע ע"ש בלומפילד ירושלים]

למה בניינים לא נופלים?

השתלמות מורים לקראת תערוכה נודדת בביה"ס

משך התכנית: שמונה שעות

איזור גיאוגרפי: ירושלים

מקצוע: מדע וטכנולוגיה

שפות: עברית, ערבית

אופק חדש: השתלמויות מורים והעצמה מקצועית

קהל יעד: מורים

מטרות כלליות:

- הכנת המורים לקראת הפעלת התערוכה הנודדת של מוזיאון המדע בבית הספר.
- פיתוח כלים להפעלת תלמידים מובילים להדרכה בתערוכה ולהפעלת למידת עמיתים.
- בניית צוות בית ספרי רב מקצועי שיוביל את השימוש בתערוכה הנודדת לצורכי בית הספר והקהילה.
- ביסוס הקשר הדו סטרי בין המוזיאון לביה"ס.

מטרות ספציפיות ומטרות תוכן:

- המורים יתנסו בהפעלת מוצגי התערוכה "למה בניינים לא נופלים?" ויכירו דרכי הפעלת תלמידים בתערוכה ובעקבותיה.
- המורים יכירו אלמנטים מבניים, צורות הנדסיות, חומרים וכוחות המשפיעים על חוזקם ועל יציבותם של מבנים.
- המורים יקשרו בין מוצגי התערוכה לבין מבנים בסביבתם הקרובה ומבנים מוכרים אחרים (היסטוריים, בעלי חשיבות לאומית וכו').
- המורים יקשרו בין מוצגי התערוכה לבין מבנים בטבע.
- המורים יפתחו הסתכלות רב תחומית בתערוכה ובמוצגיה לקראת יישומה בביה"ס.

תיאור קצר:

השתלמות בת 6-10 שעות המתקיימת בביה"ס לצוות רב מקצועי שבמרכזו מורי מדעים. תיתכן השתתפות של תלמידים מובילים ואף של הורים בהשתלמות.

ההשתלמות מתקיימת לקראת הגעת התערוכה הנודדת "למה בניינים לא נופלים?" לביה"ס במסגרת פעילות ה-outreach של המוזיאון (לתקופה של 3-6 שבועות).

המורים יכירו את התערוכה העוסקת בפיתוח אינטואיציה הנדסית דרך היכרות עם אלמנטים מבניים דוגמת קשת וכיפה, זיז וקורה, היבטים הנדסיים ופיסיקליים של מבנים מעשה ידי אדם ומבנים בטבע.

במהלך ההשתלמות יפעילו המורים את המוצגים האינטראקטיביים וכירו דרכי הפעלה של תלמידים בתערוכה.

ההשתלמות תכלול התייחסות למבנים בסביבת ביה"ס במשקפיים הנדסיים-תרבותיים שיאפשרו מבט רב תחומי על הנושא ועל קשרים שונים לתכנית הלימודים.

זיקת התכנית לתכנית הלימודים במקצוע:

מקצוע ראשי: מדע וטכנולוגיה.

מקצועות נוספים: היסטוריה, אמנות, מתמטיקה, מולדת (גיאוגרפיה), מקרא

חומרים ואנרגיה: הכרת חומרים. היבט מדעי: תכונותיהם ושימושיהם. היבט טכנולוגי: שינויים בחומר מעשה ידי אדם. היבט חברתי-ערכי: התאמת השימוש בחומרים על פי תכונותיהם לצרכים השונים.

עולם היצורים החיים: יצורים חיים מתאימים לסביבתם. היבט מדעי: התאמה בין מבנה לתפקוד. היבט טכנולוגי: בחירת חומרי גלם בהתאמה לתכונות המוצר (המבנה).

עולם מעשה ידי אדם: מבנים לשירות האדם. היבט מדעי: התאמת תכונות חומרים לשימושם המיועד במבנים, כגון: גמישות, קשיות. היבט טכנולוגי: מבנים לצורך חיזוק, הגנה, גישור, מגורים. היבט חברתי: בינוי וטיפוח סביבה.

עקרונות ושלבים בתהליך של ייצור תעשייתי: היבט מדעי: חקר ופתרון בעיות במדע, העלאת שאלות הקשורות בחקירה מדעית. היבט טכנולוגי: תהליך טכנולוגי (בנייה) כתהליך של פתרון בעיות. היבט חברתי: קשרי גומלין בין מדע, טכנולוגיה לחברה.

מבנים בגוף האדם: שלד ושרירים. היבט מדעי: מבנה ותפקוד - הקשר בין שלד, שרירים לתנועה.

פעילות לפני הביקור:

המורים יקראו חומרים הקשורים לנושא באתר המוזיאון ובמקורות מידע אחרים. ביה"ס יבחר מורה אחראי שירכז צוות רב תחומי שיוביל את הפעלת התערוכה בביה"ס.

פעילות לאחר הביקור:

המורים ימשיכו בפיתוח פעילויות לתלמידים סביב מוצגי התערוכה ובעקבותיה, בצוות מורי המדעים ובצוות הרב מקצועי המוביל.

המורים יפעילו וינחו קבוצת תלמידים מובילים שידריכו את עמיתיהם ואת חברי הקהילה הנוספים. המורים יקשרו בין פעילויות בתערוכה לנושאים שונים מתכנית הלימודים.

פעולות אלה יעשו בליווי מרחוק של צוות המוזיאון.

[מוזיאון האדם והחי רמת גן]

"תיבת נוח"

משך התכנית: שעתיים

איזור גיאוגרפי: מרכז

מקצוע: מדעי החיים, מקרא

שפות: עברית, ערבית

קהל יעד: כיתות א-ג

אופק חדש: פעילות קבוצתית במוזיאון ובבית הספר (שעות פרטניות)

מטרות:

הילדים יכירו את הסיפור המקראי של תיבת נוח.
הילדים יכירו תופעות טבע הקשורות לסיפור המקראי: המבול, קשת בענן ועוד.
הילדים יעסקו בשיום זוגות בעלי החיים שנוח הכניס לתיבה: זכר, נקבה וצאצא
הילדים יעסקו במורכבות של הכנסת בעלי החיים לתיבה ושל הטיפול בהם במשך ימי המבול.

תיאור קצר:

בעלי החיים מצטופפים עם נוח ומשפחתו בתיבה. הסיפור המקראי במשקפיים מדעיים: תופעות טבע, טורפים וצמחונים, זכר ונקבה ועוד.
הפעילות ב-3 תחנות: במוזיאון, בחצר (עץ הזית) ובמרכז הלימודי שם הילדים עובדים בקבוצות חקר קטנות. הפעילות עוסקת במגוון נושאים: תופעת המבול (מחזור המים), הקמת התיבה ושיכון בעלי החיים בתוכה, היונה וענף עץ הזית, הקשת ועוד.

זיקת התכנית לתכנית הלימודים במקצוע:

מקרא: המבול - הסיפור המקראי והמסרים שלו:
המבול היה עונש על מעשי החמס של בני אדם, אך נוח שהיה צדיק - ניצל.
אלוהים המחריב את העולם על ידי המבול, דואג להמשך קיום החיים בעולם, ולכן הוא מצווה על נוח לקחת אל התיבה מכל החי.
הקשת בענן היא אות לברית בין אלוהים לאנושות שלא יהיה עוד מבול על הארץ.
מדעים: חומרים ואנרגיה - אור וסביבה, כדור הארץ והיקום - מחזור המים, עולם היצורים החיים, עולם מעשה ידי אדם, מידע ותקשורת.

פעילות לפני הביקור:

התלמידים לומדים את הסיפור המקראי על נוח והמבול על פי תכנית הלימודים שלהם במקרא תוך מתן הדגשים לנושאים הבאים:
המבול היה עונש על מעשי החמס של בני אדם, אך נוח שהיה צדיק - ניצל.
אלוהים המחריב את העולם על ידי המבול, דואג להמשך קיום החיים בעולם, ולכן הוא מצווה על נוח לקחת אל התיבה מכל החי.

הקשת בענן היא אות לברית בין אלוהים לאנושות שלא יהיה עוד מבול על הארץ.
לקראת הביקור במוזיאון תהיה התייחסות גם לנושאים ולמושגים הבאים:

המבול

בניית תיבת נוח כך שתתאים לקלוט את כל בעלי החיים

”יונה עם עלה של זית”

קשת בענן

התלמידים יתבקשו לאסוף תמונות של בעלי-חיים, רצוי של זכר, נקבה והצאצא שלהם.
כל תלמיד יבחר זוג וצאצא, יכנה אותם בשמות הנכונים שלהם, למשל: גמל, נאקה, בכר
בכרה, ויכין עבורם מידע המפרט: מה הם אוכלים? מה תנאי המגורים להם הם זקוקים?
התלמידים יביאו אתם את התמונות והמידע לביקור במוזיאון.

פעילות לאחר הביקור:

1. לאחר הביקור במוזיאון יתכנן כל תלמיד לבעל החיים שבחר לפני הביקור את התא המיועד לו בתיבה.
2. יחד עם המורה הם יתכננו את שילוב כל התאים בתוך התיבה.
3. הכיתה תבנה מודל של תיבת נוח שיכלול את כל בעלי החיים שבהם בחרו התלמידים.
לסיכום מומלץ שהמורה תפתח עם התלמידים דיון בדמיון שבין תיבת נוח לגן החיות המודרני
מתוך העיקרון שאחת המטרות של גן החיות המודרני היא לשמש בית גידול מוגן לבעלי-חיים
הנמצאים בסכנת הכחדה.

קישור לאתר המוזיאון/בית הספר:

מוזיאון האדם והחי רמת-גן

[מוזיאון בית המאירי]

"מעדן תורה"

משך התכנית: ארבע שעות

אזור גיאוגרפי: צפון

מקצוע: מקרא

שפות: עברית

קהל יעד: כיתות א'-ג'

אופק חדש: פעילות קבוצתית במוזיאון ובבית הספר (שעות פרטניות)

מטרות:

- התלמידים יצינו את ראשית לימוד התורה בדרך חווייתית וינצרו בזיכרונם זיכרון נעים של מפגש עם המקורות.
- התלמידים יתוודעו לראשונה (ברוב המקרים) למוזיאון היסטורי המשמר עדויות שיש בהן פוטנציאל למפגש עם מושגי יהדות כגון: תפילת מודה אני, טלית, ספר תורה ועוד.
- התלמידים יטעמו מחוויית החיים בבית ללא חשמל ומים זורמים.
- התלמידים יטעמו מחוויית הלימוד ב"חדר", כפי שהיה נהוג בצפת לפני כמאה שנה.
- התלמידים יכירו מעט מעבודתו של סופר הסת"ם ויצפו בהדגמה של כתיבת סת"ם.
- התלמידים יבקרו בבית כנסת עתיק בצפת ויכירו את מבנה בית הכנסת ותפקודו.

תיאור קצר:

פעילות המותאמת לתלמידי כיתות ב' בבתי הספר הממלכתיים והממלכתיים-דתיים באזור חיפה והצפון. הפעילות נערכת לקראת תחילת לימוד התורה בכיתה. הפעילות נושאת אופי חגיגי ומתקיימת לרוב בשיתוף ההורים, בארבעה מוקדים, במוזיאון וברובע. במוזיאון:

אל בית אמא: אירוח לבבי בבית משפחה בן מאה שנה ופגישה עם הגברת חיה-שוֹרָה המספרת לילדים את סודות החיים ללא חשמל ומים זורמים. היכרות עם כלים ישנים ואורחות חיים שהיו ואינם עוד, באמצעות מדריכה - שחקנית.

קמץ אלף - א: לימוד ב"חדר" בעזרת המלמד המרביץ תורה בתלמידים ומורה להם א'-ב'. מפגש תיאטרלי מרתק עם עולמו של המלמד, הלומד מפי הילדים על בית הספר המודרני ומספר להם על תלמידיו בני השלוש.

סופר סת"ם: פגישה עם סופר סת"ם המדגים לילדים כיצד כותבים ספר תורה בשפת הקודש, ומדבר נכבדות בתפקידם של ילדים בכתה ב' להצלחת מלאכתו של סופר הסת"ם. בתום המפגש מעניק לכל ילד את שמו באותיות סת"ם על סימניות קלף. מפגש העוסק בערכים, בחינוך ובחשיבה בגובה עיניהם של התלמידים המרותקים.

ברובע: סיור קצר בין סמטאות העיר העתיקה בצפת, היכרות עם צורת הבנייה ומגוון האוכלוסייה.

מסיבה בבית כנסת עתיק: באחד מבתי הכנסת העתיקים והציוריים של צפת התלמידים זוכים להדרכה והיכרות עם בית כנסת בכלל ובית כנסת עתיק בצפת, בפרט. לבחירת המורים, ניתן לסיים במסיבה בבית הכנסת ואף להזמין כליזמר שינעים בסיפורים ובניגונים.

זיקת התכנית לתכנית הלימודים במקצוע:

בכיתות א'-ב' מתחילים ללמוד את התורה.

בתכנית הלימודים אין התייחסות לעצם תחילת הלימוד של התורה.

בעקבות הצורך שעלה מבתי הספר פיתחנו תכנית המפגישה את הילדים עם מושגי יסוד ביהדות, גם בפן המוחשי: ספרי תורה וגווילי תורה, מזוזה, תפילין, תפילה, בית כנסת, סופר סת"ם, מלמד, "חדר" ועוד.

פעילות לפני הביקור:

מורי הכיתות מקיימים שני שיעורים כהכנה בכיתות בהתאם להנחיותינו. שיעור ראשון עוסק בנושא מהו מוזאון ומספר את סיפור המוזאונים הראשונים בעולם. השיעור השני פותח צוהר לייחודה של צפת, עיר הקודש אליה יגיעו כדי לציין את ראשית לימוד התורה, ולמושגים בהם יעסקו בפעילות במוזאון: עיר עתיקה, מוזאון היסטורי, סופר סת"ם ועוד. השיעור מסתיים בלימוד כללי ההתנהגות המתאימים ללימוד במוזאון.

פעילות לאחר הביקור:

רוב בתי הספר מעלים לאתר בית הספר תמונות של התלמידים שצולמו במהלך הפעילות במוזאון ורשמים שנכתבים על-ידי התלמידים. המורים מחזקים את הידע שנרכש במוזאון ומעודדים את התלמידים לכתוב את רשמיהם באתר בית הספר. לעתים נשלחות תגובות מאורגנות לצוות המוזאון.

[המוזיאון לתולדות ההתיישבות בעמק, יפעת]

"נהיה כולנו חלוצים"

משך התכנית: ארבע שעות

אזור גיאוגרפי: צפון

מקצוע: גיאוגרפיה

שפות: עברית

אופק חדש: פעילות קבוצתית במוזיאון ובבית הספר (שעות פרטניות)

קהל יעד: יסודי, כיתות ד-ו'

מטרות:

1. היכרות עם חלוצי עמק יזרעאל ואורחות חייהם לפני הקמת המדינה.
2. תרומתה של ההתיישבות החלוצית בעמק יזרעאל להקמת מדינת ישראל.
3. המעשה החלוצי - כיצד הוא בא לידי ביטוי בתקופת ראשית ההתיישבות בעמק יזרעאל? ומהי חלוציות היום?
4. תרומת חלוצי העמק לפיתוח התרבות העברית המתחדשת.

תיאור קצר:

תיאור התכנית: התכנית כוללת סיור מודרך במוזיאון במשך כ-45 דקות שבו יפגשו התלמידים את המושגים: ציונות, חלוציות, התיישבות, קיבוץ, מושב, הסתפקות במועט, שוויון ושיתוף, עבודת כפיים, קשר לאדמה, מולדת, עלייה ועוד. כמו כן יצפו התלמידים בסרט קצר המתאר את תולדות עמק יזרעאל מתקופת המקרא ועד ימינו. ארבע תחנות פעילות חווייתית:

1. בניית אוהלים.
2. בישול ריבה על פתיליה.
3. התעמלות ותנועת חלוצים.
4. עבודה בנגריית החלוצים.

זיקת התכנית לתכנית הלימודים במקצוע:

התכנית "נהיה כולנו חלוצים" נמצאת בזיקה ללימודי מולדת, היישוב שלי, חלוצים, התיישבות, ציונות, עלייה, אקולוגיה. ניתן להתאים את הנושאים הנ"ל לתכנית הלימודים בכיתה.

פעילות לפני הביקור:

מפגש הכנה והסבר בכיתה שיועבר ע"י המורה המחנכת/ת או על ידי מדריך המוזיאון. במפגש זה יינתן לתלמידים חומר רקע בנושא החלוצים וההתיישבות היהודית בעמק יזרעאל.

האפשרויות לפעילות במפגש זה הן: לימוד המושגים עמם ייפגשו התלמידים במוזיאון באמצעות מילון ו/או באמצעות שירי חלוצים. היכרות עם המפה הגיאוגרפית ועם היישובים בעמק יזרעאל.

פעילויות לאחר הביקור:

שיעור סיכום בכיתה שיועבר על ידי המחנכת/ת ובו ניתן יהיה להשוות בין חיי החלוצים ביישובי העמק לבין חיי היישוב בו גדלים התלמידים. מומלץ לבקש מהתלמידים להביא סיפורים של סבא וסבתא מהבית. אפשרות נוספת: כתיבת מכתב מהחלוץ בארץ ישראל להוריו שבו החלוץ מספר על חוויותיו בארץ החדשה והעברת משוב.

[מוזיאון הארכיאולוגי עין דור]

"בימי שפוט השופטים"

משך התכנית: ארבע שעות

איזור גיאוגרפי: צפון

מקצוע: מקרא

שפות: עברית

אופק חדש: פעילות קבוצתית במוזיאון ובבית הספר (שעות פרטניות)

קהל יעד: כיתות ד'-ו'

מטרות:

- להכיר את הממצאים הארכיאולוגיים המזוהים לתקופת השופטים.
- ללמוד להכיר תקופה קדומה מהיבטים שונים: של המקרא, של הארכיאולוגיה ושל האומנות.
- לפתח יכולת לדמיין את חיי היום יום כפי שעולים מתוך הטקסטים, הממצאים וחפצי האומנות ששרדו.
- לעמוד על הזיקה בין ניבים וביטויים השזורים בשפה העברית לבין מקומות, חפצים ופעילויות שנעשו בעבר.
- ללמוד להיעזר במוזיאון כמשאב למידה.
- ללמוד להתבונן בחפצים.
- לאפשר התנסות תחושתית - לגעת בחפצים הקדומים.

תיאור קצר:

לפעילות 3 חלקים עיקריים: במוזיאון - עבודת חקר - התלמידים לומדים להכיר את הממצאים הארכיאולוגיים מתקופת ספר "שופטים", מתנסים בהתבוננות בתצוגה, במציאת החפצים הרלוונטיים בתצוגה, בקריאת הכתוביות, במציאת מידע ובהסקת מסקנות.

בסדנה - כתבי חידה הסוקרים את האירועים שהתרחשו בתקופת השופטים, את הדמויות והמקומות הקשורים לאירועים.

"קריאה" של יצירת אומנות קדומה מתקופת השופטים, התחקות אחרי מראה הדמויות, הלבוש, חפצי הגנה וחפצי תקיפה. הכנת דמויות של לוחמים.

סדנה פעילה - שחזור מלחמת דבורה וברק על שולחן חול בעזרת דמויות הלוחמים שהוכנו על ידי התלמידים ודמויות נוספות. השחזור נעשה בעזרת פרקים ד' ה' בספר שופטים. דגש ניתן לאסטרטגיה ולטקטיקה של המלחמה, למנהיגים ולמנהיגות.

זיקת התכנית לתכנית הלימודים במקצוע:

התכנית עוקבת אחרי פרקים ג'-ו' בספר שופטים ושמה דגש על שופטים - מנהיגים; על חפצים ועל כלים מהתקופה - חרב הפיפיות שבכמותה השתמש אהוד בן גרא; המקבת של יעל; ספל האדירים שבו הגישה יעל חלב לסיסרא; הפירור של גדעון ועוד. התכנית שמה דגש על המטרות של הוראת המקרא:

- להכיר את מרכיבי התרבות החומרית וחיי היום-יום בתחומים השונים של החיים (כגון: כלכלה, מגורים, כלי פולחן, אמצעי לחימה).
- לגלות את הקשר שבין נופי הארץ לשפת המקרא על דימוייה.
- לדעת כי ממצאים ארכיאולוגיים תורמים לעתים לאימות התיאור המקראי ולעתים הם מסייעים להבנת מגמות הכתובים.

פעילות לפני הביקור:

שיעור בכיתה העוסק בדרכים ללימוד תקופה קדומה. המפגש בין הארכיאולוגיה, האומנות הקדומה והיסטוריה- הסיפור במקרה שלנו המקרא.

דף הסבר למחנכים על הרכב הפעילויות ועל איך להכין את התלמידים לביקור במוזיאון.

פעילות לאחר הביקור:

סיכום הפעילות בעזרת הדמויות שהתלמידים פגשו.

